

1. Lokalizacja

Łapczyca to miejscowość leżąca na zachód od Bochni, jest najstarszą wsią ziemi bocheńskiej i zaliczana jest do najstarszych miejscowości w Polsce południowej.

Kościół Królewski położony jest w Łapczycy na wzgórzu o wysokości 298 m n.p.m. w miejscu gdzie niegdyś miała znajdować się pogańska świątynia zwana gontyną. Obecna chrześcijańska świątynia ulokowana została jednocześnie przy pradawnym szlaku handlowym.

Szlak ten, znany jako *Via Regia Antiqua* – Stara Droga Królewska, - był niegdyś, w średniowieczu, ważnym traktem komunikacyjnym z Krakowa na Ruś przez Tarnów, Rzeszów, Przemyśl do Lwowa. Łączył w ten sposób w swych krańcowych odcinkach Europę zachodnią z Morzem Czarnym.

Droga tego szlaku zbiegała się też z innym bardzo znanym traktem - zwanym bursztynowym - który komunikował na swych krańcach Morze Bałtyckie, przez min. Kraków Bochnię, Lipnicę Murowaną, Czchów, Nowy i Stary Sącz - i dalej przez Węgry - z Morzem Adriatyckim¹.

Od niepamiętnych czasów zatem, ciągnęły tędy karawany kupców, przejeżdżały orszaki książęce i królewskie: Bolesława Wstydlwego i św. Kingi, Władysława Łokietka, Kazimierza Wielkiego, Ludwika Węgierskiego, królowej Jadwigi, Kazimierza Jagiellończyka.

Szlak *Via Regia Antiqua* należy tym samym do ciągu najstarszych dróg cywilizacji zachodniej. Jego Łapczycka część i miejsce w którym stoi prastary kamienny kościół z fundacji króla Kazimierza Wielkiego pw. Narodzenia N.M.P., z pewnością stanowi szczególną okolicę sprzyjającą refleksji, zadumie i kontemplacji.

Potwierdza to również roztaczający się z tego wzgórza przepiękny widok tak na Puszcę Niepołomicką – w kierunku północnym – jak i ku południowi na Pogórze Wiśnickie a za nim, na pasmo Beskidu Wyspowego.

Bogactwo perspektywy w oku spoglądających stąd obserwatorów staje się niemalże gotowym obrazem cudnego pejzażu łączącego w sobie tak życie pobliskiej Łapczycy i Cikowic, które rozłożyły się tu przez wieki swymi domostwami z zapleczem niedalekiej puszczy, pomniejszych zagajnikami, które ostały się jako niedobitki z prastarej nigdy kniei, która ustąpiła pod ludzką ręką i lemieszem pługa miejsca malowniczym polom które zdobią dziś latem wąskie a równoległe pasy łąnów rzepaku, pszenicy jak i innych zbóż.

A pomiędzy to wszystko idzie sobie leniwie tak nowa droga na Gdów i Kraków jak i toczy swój nurt niespieszna – choć tak groźna kiedyś Raba. Pierwszej ruch spowolniła nowa autostrada – odbierając część ruchu drogowego, rzekę natomiast w pędzie nurtu osłabił swym balastem zbiornik Dobczycki rezerwujący w jej środkowym biegu wody w zapasie.

A wszystko to w końcu niejako zdaje się niejako chylić swój pokłon w dni o krystalicznej przejrzystości powietrza przed widokiem, tryumfującej z oddali południowych stron, korony tatrzańskich szczytów – szmaragdowych latem

¹ WOJCIECHOWSKI T., *Kościelne dzieje Bochni w czasach staropolskich*, Bochnia – Tuchów 2003 r., s. 13.

a przyzdobionych przez resztę roku białym śniegiem, niczym królewskie szaty obrębem gronostajowego futra.

Takie to ci więc miejsce dla tego Bożego Domu, co naszych czasów dotrwał, obrał niegdyś ten co z Bożej Łaski rządy, jako ostatni z dynastii piastowskiej, nad Królestwem Polskim berłem sprawował.

2. Geneza powstania kościoła.

Pierwsze wzmianki o Łapczycy pochodzą z XI wieku.

Miejscowość ta wymieniona została w bulli kardynała Idziego z 1105r. (faktycznie z roku pomiędzy 1123 a 1125) gdzie występuje jako własność zakonu Benedyktynów w Tyńcu (*Labsicia et cum sale* – Łapczyca z solą).

Kardynał Idzi dokumentem tym miał zatwierdzić królewskie nadanie dla tynieckich benedyktynów. Wieś zakonnikom podarowała Księżna Judyta – druga żona Władysława Hermana, a ci na miejscu pogańskiej gontyny mieli wybudować pierwszy drewniany kościół w Łapczycy i założyć cmentarz².

Murowany kościół p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny, ufundowany przez króla Kazimierza Wielkiego, został wybudowany w 1340 r.

Fundację Kazimierza Wielkiego w Łapczycy tłumaczy się zażyłością króla z Benedyktynami z Tyńca, w których posiadaniu znajdowała się Łapczyca będąca w sąsiedztwie Puszczy Niepołomickiej, do której król przecież często przybywał na łowy.

Są też i podania legendarne. Jedna legenda mówi, że pewnego razu król we śnie miał doświadczyć wizji pięknego kościółka mieniącego się w promieniach słońca na malowniczym wzgórzu. Po przebudzeniu miał postanowić sobie odnaleźć wysnzione wzgórze i zmaterializować wizję – co ostatecznie miał spełnić na łapczyckim wzgórzu. Wg drugiej z legend, król miał dokonać fundacji w ramach aktu pokuty.

3. Budowla

Kościół ten jest jednym z najwspanialszych zabytków okresu gotyckiego na ziemi bocheńskiej. Jan Długosz określił go "pulcherrimo opere fabricato".

Odznacza się wieloma ciekawymi rozwiązaniami konstrukcyjnymi i architektonicznymi. Został wybudowany jako jeden z niewielu obiektów w naszym regionie w całości z kamienia. Architekci i budowniczowie wykazali się niezwykłym kunsztem wznosząc kościół o tak ażurowej i delikatnej konstrukcji, zachowując jednocześnie jej monumentalny kształt.

Pierwotnie kościół był budowlą dwunawową z gwiaździstymi sklepieniami, podpartymi dwoma filarami (obecnie są to sklepienia pozorne z zachowanymi resztkami

---

2 Na obecność tego najstarszego cmentarza w Łapczycy wskazują pochówki, na jakie natrafiono w nawie średniowiecznego kościoła, podczas badań archeologicznych w 1990 roku.

Zob. też <http://www.sloownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=25219>

słupek i wsporników). Jego wyjątkowo cienkie mury wzniesione są z ciosu. W wejściach znajdują się ostrołukowe portale kamienne z XV wieku. Cennym zabytkiem jest też ostrołukowa tęczna, nad nią późnogotycki krucyfiks oraz średniowieczne okucia drzwi. Ołtarz główny wykonano w 1902 r. w pracowni Franciszka Samka. Boczne ołtarze barokowe pochodzą z XVII i XVIII wieku.

Kościół, podparty szkarpami prezbiterialnymi z pinaklami, otoczony jest wieńcem starych lip, które w 1934 r. zostały uznane za pomniki przyrody. Przy kościele usytuowana jest wolnostojąca drewniana dzwonnica typu izbicowego z XVIII w., zbudowana na tzw. słup, z dachem namiotowym, posiadała XIV wieczny dzwon. Budowla spłonęła jednak 20 grudnia 2008 r. - po czym została odbudowana.

Od 1849 r. nieprzerwanie, w niedzielę po święcie Matki Bożej Szkaplerznej przypadającym 16 lipca, przychodzi tu pielgrzymka z Bochni na pamiątkę cudownego ocalenia miasta od epidemii cholery³.

Oprac. ks. T. Szewczyk na podstawie:

ARCHIWUM PARAFIALNE W ŁAPCZYCY (Apwł)

ZESPÓŁ DOKUMENTÓW REMONTU KOŚCIOŁA KAZIMIERZOWSKIEGO w Łapczycy (ZDRKKwŁ).

Kukla J., i Kaczmarek A., *Analiza historyczna i inwentaryzacja kościoła pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Marii (Maryi) Panny w Łapczycy [w:] Kościół pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Łapczycy – inwentaryzacja i projekt remontu*, Bochnia 2007, s. 1-35

Załącznik nr 1 do uchwały Nr XLIX/628/06 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dn.02.10.2006 r., s.3.[w:] teczka -2008 r.,

M. Marzec, *Historia obiektu [w:] Program prac konserwatorskich (Gotycki kościół z 1340 roku p.w. Narodzenia NMP w Łapczycy- Elewacja kościoła – prezbiterium, zakrystia, wieża schodowa, nawa, kruchta, kaplica)*, Kraków 2009, s. 4 -7.

LITERATURA:

Architektura gotycka w Polsce pod red. T. Mroczko i M. Arsztyńskiego, Warszawa 1995.

Chrzanowski T., Kornecki M., *Sztuka Ziemi krakowskiej*, Kraków 1982.

---

3 APwŁ, Zespół Dokumentów Remontu Kościoła Królewskiego (ZDRKKwŁ), Teczka -2008 r., Załącznik nr 1 do uchwały Nr XLIX/628/06 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dn.02.10.2006 r., s.3.

Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, T.I, Województwo krakowskie, z. 2, Powiat bocheński, Warszawa 1953.

Kobiela A., Lysy J., Kościół p.w. Narodzenia NMP w Łapczycy, Inwentaryzacja i projekt remontu, maszynopis, 2007.

Kornecki M., Kościoły diecezji tarnowskiej [w:] Rocznik diecezji tarnowskiej na rok 1972, Tarnów 1972.

Kurpiński A., Zabytki urbanistyki i architektury województwa tarnowskiego, Kraków 1989.

Migdał M. i Wł., Kościół Królewski w Łapczycy pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Marii Panny, Łapczyca 2022

Piątkowska Ł., Parafie Ziemi Bocheńskiej, Bochnia 2004 .